

IRENA KAKOWSKA

* data i miejsce nieznane

† data i miejsce nieznane



Profesor Irena Kakowska¹ należy do ścisłego grona pierwszych powojennych Pedagogów Państwowego Koedukacyjnego Ogólnokształcącego Gimnazjum w Szczytnie, które rozpoczęło rok szkolny we wrześniu 1945. W archiwum szczycieńskiego Liceum Ogólnokształcącego nie zachowały się żadne materiały, które pozwoliłyby prześledzić i odtworzyć Jej ścieżkę rodzinną, edukacyjną oraz zawodową. Prezentowana tutaj biografia opiera się na wielu informacjach zaczerpniętych z różnych źródeł, ale mających pisemne potwierdzenie. Do najważniejszych należy ta, że Irena Kakowska uczyła w lokalnej szkole średniej od września 1945 do najprawdopodobniej 31 sierpnia 1949 i wykładała cztery przedmioty: historię, język polski, naukę o Konstytucji i przysposobienie wojskowe.

Kronika Liceum Ogólnokształcącego w Szczytnie z lat 1945–1970, opracowana przez Profesorów tejże Szkoły, Panią Alinę Wrońską i Romana Kasprowicza, jest najpełniejszym jak dotąd źródłem wiedzy m.in. o składach rad pedagogicznych tej

¹ Portret Ireny Kakowskiej pochodzi z archiwum prywatnego szczycieńskiej nauczycielki Lidii Beszty, której serdecznie dziękuję za udostępnienie zbiorów.

placówki oświatowej. Dzięki nim wiemy, że Radę Pedagogiczną Państwowego Koedukacyjnego Ogólnokształcącego Gimnazjum w Szczytnie w roku szkolnym 1945/1946 tworzyli (zachowując zapis zgodny z układem w kronice):

- 1) Michał Leśniewski – dyrektor, język polski;
- 2) Irena Kakowska – język polski, historia;
- 3) dr Wacław Rogowski – język łaciński, język niemiecki, matematyka, fizyka, chemia;
- 4) Felicja Jurewicz – geografia, biologia;
- 5) ks. Władysław Łaniewski – język angielski, religia;
- 6) Michał Mazur – matematyka;
- 7) Marian Rybak – śpiew.

O szczycieńskich pionierach na niwie powojennej oświaty wspomniał również Tadeusz Filipkowski (1933–2009), pisząc: „Gimnazjum w Szczytnie zakładał Michał Leśniewski – polonista pracujący w latach międzywojennych na Pomorzu, gdzie był dyrektorem szkoły. Nauczanie w Szczytnie podjęli: Michał Mazur, Irena Kakowska, Gabriela Trzaska, Kazimierz Mężyński, Paweł Nowakowski i Józef Węgrzyn”².

A oto skład Rady Pedagogicznej z roku szkolnego 1948/1949, w którym po raz ostatni pojawia się nazwisko Profesor Ireny Kakowskiej:

- 1) Michał Leśniewski – dyrektor, język polski;
- 2) Albin Budzyński – język polski, język łaciński, chemia, fizyka;
- 3) Gabriela Trzaska – język angielski;
- 4) Wacław Łazicki – język rosyjski;
- 5) Irena Kakowska – historia, przysposobienie wojskowe;
- 6) Edmund Staniszewski – fizyka;
- 7) Michał Mazur – geografia, biologia;
- 8) Paweł Nowakowski – matematyka;
- 9) Leon Czerniewski – fizyka, chemia;
- 10) Kazimierz Mężyński – śpiew;
- 11) Roman Ruszkowski – wychowanie fizyczne;
- 12) Zygmunt Grynowiecki – przysposobienie wojskowe;
- 13) [Jan] Dżimiński – przysposobienie wojskowe;
- 14) ks. Władysław Łaniewski – religia;
- 15) Zofia Krupkova – rysunki.

Dodatkowym i bardzo ważnym źródłem wiedzy o pierwszych latach powojennej oświaty w Szczytnie i powiecie szczycieńskim jest memuarystyka Stanisława

² T. Filipkowski, *Średnie szkoły ogólnokształcące na Warmii i Mazurach (1945–1947)*, „Echa Przeszłości” 2009, nr X, s. 319.

Żenczykowskiego (1900–1979), pierwszego powojennego tutejszego inspektora szkolnego³. Poniższy cytat zaczerpnięty z jego *Wspomnień...* prowadzi ku wypowiedzi Janusza Leśniewskiego (1936–), syna Michała Leśniewskiego (1896–1966), pierwszego dyrektora Państwowego Koedukacyjnego Ogólnokształcącego Gimnazjum w Szczytnie, o ówczesnej kadrze nauczycielskiej tej placówki. Stanisław Żenczykowski napisał:

We wrześniu 1947 r. powstaje 3-letnia Państwowa Szkoła dla Dorosłych w lokalu [Publicznej] Szkoły [Powszechnej] nr 2 przy zbiegu ul. Sprzymierzonych i Konopnickiej. Kierownikiem szkoły został kol. Jan Piątkowski, nauczycielami: Jan Zaorski i Janina Mościcka jako nauczycielka kontraktowa, etatowa księgowa Inspektoratu Szkolnego. Sprawy aprowizacyjne przejmuje od kol. J.[ana] Zaorskiego kol. Maria Nowakowa. Ponadto czynne jest w Szczytnie Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące, **Dyrektorem – kol. Michał Leśniewski, skład grona:**⁴

W tym miejscu urywa się jednak rękopis Stanisława Żenczykowskiego, który pozostawił miejsce na wpisanie imion i nazwisk nauczycieli Gimnazjum, lecz tego ostatecznie nie uczynił. Powyżej przedstawiam brakujące dane o skądzie Rady pedagogicznej w roku szkolnym 1946/1947:

- 1) Michał Leśniewski – dyrektor, język polski;
- 2) dr Wacław Rogowski – język łaciński, matematyka, fizyka, chemia;
- 3) Irena Kakowska – historia;
- 4) Felicja Jurewicz – język polski, geografia;
- 5) Michał Mazur – biologia;
- 6) Gabriela Trzaska – język angielski;
- 7) ks. Władysław Łaniewski – religia;
- 8) Kazimierz Mężyński – śpiew;
- 9) Zofia Kalejanka – przysposobienie wojskowe.

O kadrowych osiągnięciach Michała Leśniewskiego tak z kolei napisał Janusz Leśniewski:

Dyrektor prof. M.[ichał] Leśniewski miał szczęście zatrudnić takich profesorów jak np.: **Panią mgr historii Irenę Kakowską, która przed wojną uczyła w Gimnazjum im. Władysława IV w Warszawie**⁵ (...); Pana dr[.] W.[acława] Rogowskiego (...); Panią mgr geografii – F.[elicję] Jurewiczową – przed wojną zatrudnioną w jednym z gimnazjów w Wilnie; Panią mgr Gabrielę Trzaskę – była guwernantką, nauczycielkę jęz.[yka] angielskiego u Potockich

³ S. Żenczykowski, *Wspomnienia o tworzeniu się szkolnictwa w Szczytnie i powiecie szczycieńskim za lata 1945–1948* (rękopis, Szczytno, 1960, 73 ss.).

⁴ Tu i dalej – pogrubienia oraz uzupełnienia w nawiasach kwadratowych pochodzą ode mnie.

⁵ Obecnie jest to VIII Liceum Ogólnokształcące w Warszawie. W historii szkoły nie ma informacji na temat Profesor Ireny Kakowskiej.

w Ołyce; katechetę Ks. Wł.[adysława] Łaniewskiego – byłego misjonarza w Sri Lance, a nieco później Pana mgr[.] M.[ichała] Mazura – biologa, prof. P.[awła] Nowakowskiego – matematyka, mgr [Leona Grzegorza] Czerniewskiego – fizyka, mgr A.[lbina] Budzyńskiego – łacinnika; profesora W.F. – Z.[bigniewa] Ruszkowskiego, matematyka i fizyka mgr P.[iotra] Wiśniewskiego i innych. Pierwszym woźnym był Pan M.[ieczysław] Strzemieczny, a po nim funkcję tę przejął na długie lata mieszkaniowiec Mazur ze wsi Klon – Pan J.[an] Kisiel.⁶

Profesor Irena Kakowska razem z Michałem Leśniewskim i Marią Korzonową organizowali pierwsze powojenne Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych (od 1950 – Państwowe Liceum Ogólnokształcące dla Pracujących). Powstało ono w 1946 roku jako szkoła prywatna w tym sensie, że utrzymywało się z opłat wnoszonych przez uczniów. Liceum to uzyskało status jednostki państwowej w 1948 roku.

Wiedza o losach zawodowych Pani Profesor Ireny Kakowskiej po 1949 roku nie jest mi znana pomimo przeprowadzenia wielu kwerend. Mogła powrócić do Warszawy, skąd przecież przybyła do Szczytna, gdy tylko sytuacja mieszkaniowa i zawodowa ustabilizowały się w stolicy i tam pozostać, ale równie dobrze mogła udać się później do innego miasta. Do dzisiaj nie udało mi się ponadto ustalić pewnej daty i miejsca Jej urodzin oraz śmierci, jak i określić lokalizacji cmentarza.

Jeden z najważniejszych tropów prowadzi do Łodzi, gdzie na Cmentarzu Komunalnym na Dołach spoczywają Irena i Witold Kakowsy (kwatera III, rząd 8, grób 19). Ona – urodzona w 1919 roku, zmarła 30 września 1992. On – urodzony w 1919, zmarł 8 listopada 1991. Czas przyjścia na świat Ireny Kakowskiej w 1919 roku mógłby odpowiadać rzeczywistej dacie narodzin szczycieńskiej Pani Profesor. Na tę chwilę jest to tylko założenie, które być może uda się w przyszłości pomyślnie zweryfikować⁷.

Ze wspomnień

Prof. Antonina Herzog: „(...) Języka polskiego uczyła pani [Irena] Kakowska. Przybyła z Warszawy, ubrana świetnie i przedsiębiorcza. Wraz ze swoim przyjacielem czy współnikiem założyła przy ul. Ogrodowej, dwieście metrów od liceum, na pięterku – kawiarnię. W ciągu całego roku sprzedawane tam były olbrzymie faworki-

⁶ J. Leśniewski, *Prof. Michał Leśniewski...*; http://nowa.loszczytno.edu.pl/absolwencilo/lesniewski_dyrektor.pdf (28 VII 2024). W związku z tym cytatem trzeba dokonać kilku sprostowań: 1. Wufista Ruszkowski (1916–2000) miał na imię Roman. 2. Woźny Strzemieczny miał na imię Witold, a nie Mieczysław. Zapis „M.” u Janusza Leśniewskiego wziął się zapewne stąd, że woźny mówił o sobie z mazurską „Mnietek”. 3. Jan Kisiel urodził się w Lipowcu, a nie w Klonie. 4. Ani Albin Budzyński, ani Michał Mazur, ani Leon Grzegorz Czerniewski nie mieli tytułu zawodowego magistra, mimo że studiowali na wyższych uczelniach. 5. Ołyka należała do dóbr Radziwiłłów, a nie Potockich.

⁷ Dziękuję Pani prof. dr hab. Annie Bednarczyk z Uniwersytetu Łódzkiego za koleżeńską pomoc w ustalaniu wiedzy na temat Państwa Kakowskich oraz za wykonanie zdjęć ich mogiły. Fotografii tych nie zamieszczam z powodu braku pewności, że grób ten należy do szczycieńskiej Nauczycielki.

chrusty i wielgachne pączki. Wpadaliśmy tam na kilkanaście minut, by spalażować te smakołyki”.⁸

Wanda Jurczenko-Barnowska: „(...) Pamiętam zawsze wytworną i elegancką, niesłychanie wymagającą profesor Irenę Kakowską, która uczyła historii dosyć skomplikowanymi metodami, jako że nie mieliśmy przecież żadnych podręczników. Tylko pani prof. Kakowska umiała zmrozić spojrzeniem całą klasę, gdy ktoś wrzucił Starościakównie za kołnierz chrabąszcza i ta w przedziwnych podrygach ruszyła pod tablicę, gdzie odtńczyła pełny taniec świętego Wita”.⁹

Irena Przybyłowska-Hanusz: (...) Wychowawczynią i nauczycielką historii była pani Irena Kakowska. Zawsze bardzo elegancka, w modnej fryzurze, starannym makijażu oprócz wiedzy historycznej uczyła zasad dobrego wychowania i ubierania się stosownie do wieku, figury i sytuacji. Jej mąż i szwagierka prowadzili cukiernię czy kawiarnię „Pod pączkiem”. Państwo Kakowscy pochodzili z Warszawy i po kilku latach powrócili do stolicy.¹⁰

⁸ A. Herzog, *Co zapamiętałam, to napisałam*. W: *Liceum Ogólnokształcące im. Jana III Sobieskiego. 1945–1995*. Red. M. Stępkowska, Szczytno 1996, s. 91; <http://nowa.loszczytno.edu.pl/antoninaherzog/> (23 XI 2024). Maria Stępkowska (1941–2024), redaktora wydania jubileuszowego, w przyszłości polonistka pracująca w szczycieńskim LO, uczęszczała do tej samej klasy co Czesław Grad (1941–2007) – później nauczyciel chemii, Krzysztof Klenczon (1942–1981) czy Alina Rogińska (1942–; po mężu Wrońska) – łacinniczka. Wszyscy w 1959 roku zdali egzamin dojrzałości.

⁹ W. Jurczenko-Barnowska, *Wspomnienia*. W: *Liceum Ogólnokształcące im. Jana III Sobieskiego. 1945–1995*. Red. M. Stępkowska, Szczytno 1996, s. 88; <http://nowa.loszczytno.edu.pl/wandajurczenko/> (24 XI 2024).

¹⁰ I. Przybyłowska-Hanusz, *Wspomnienia 1945–1951*; http://nowa.loszczytno.edu.pl/absolwencilo/irena_przybylowska_hanusz.pdf (24 XI 2024).

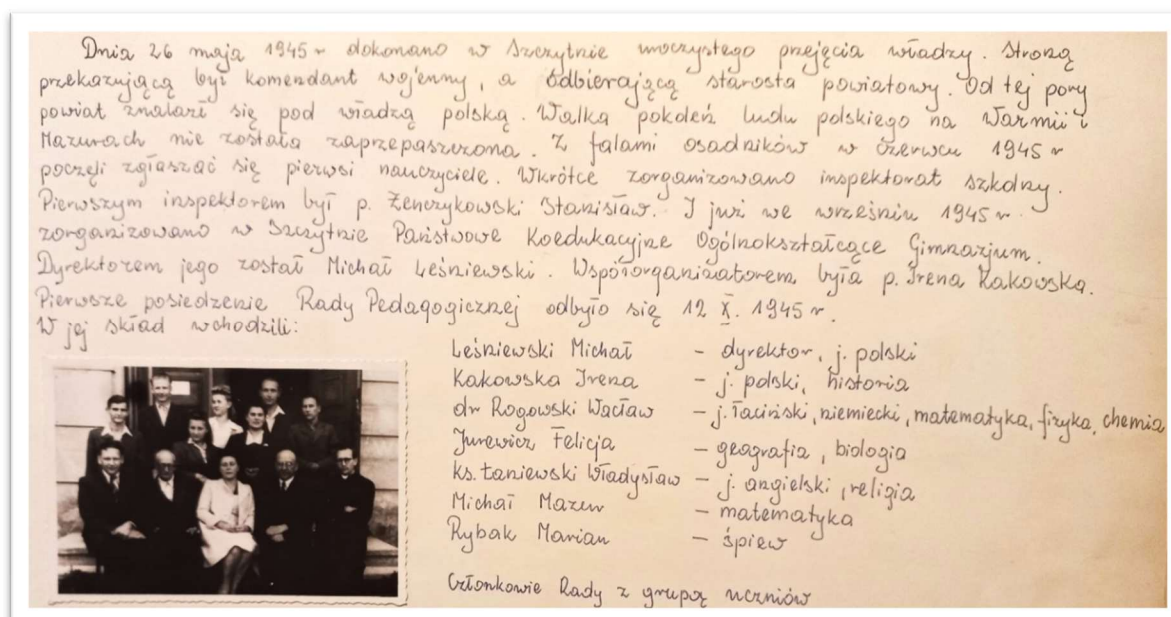
ANEKS FOTOGRAFICZNY¹¹

Z ŻYCIA SZKOŁY



Ryc. 1. Widok na budynek szkoły, w której w latach 1945–1970 funkcjonowały m.in. Szkoła Podstawowa nr 1 oraz Liceum Ogólnokształcące. Tutaj w latach 1945–1947 wykładała historię, język polski, naukę o Konstytucji i przysposobienie wojskowe prof. Irena Kakowska. Szczytno, ul. Jana Kasprowicza 1.

¹¹ Ryciny bez wskazane źródła pochodzą z Archiwum Liceum Ogólnokształcącego w Szczytynie.

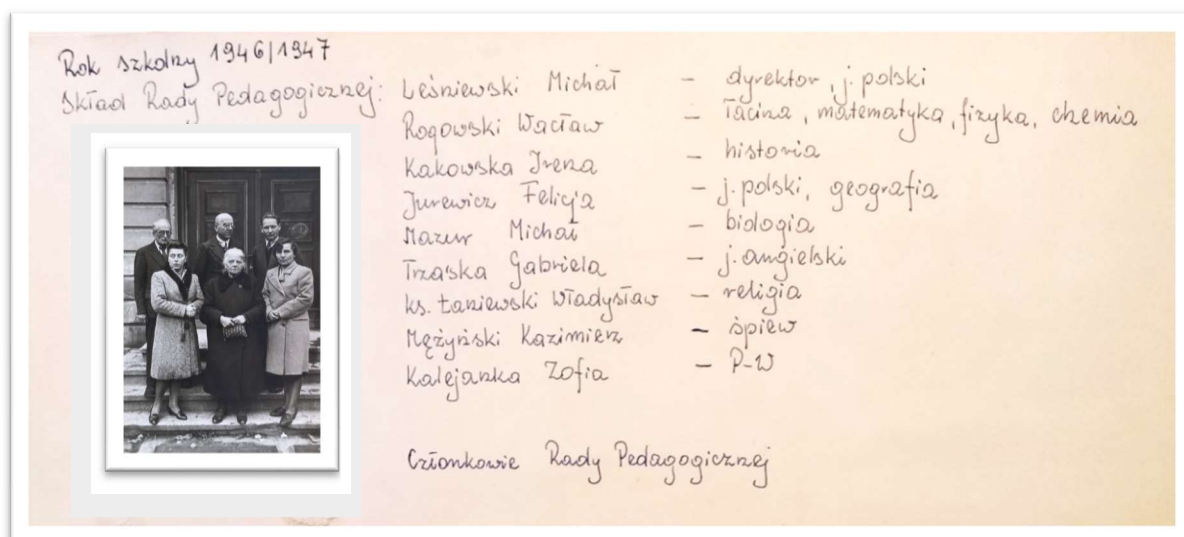


Ryc. 2. Karta z kroniki LO w Szczytnie z lat 1945–1970 opracowanej przez profesorów Alinę Wrońską i Romana Kasprówicza. Skład Rady Pedagogicznej w r. szk. 1945/1946.



Ryc. 3. Pierwsza Rada Pedagogiczna Państwowego Koedukacyjnego Ogólnokształcącego Gimnazjum w Szczytnie.

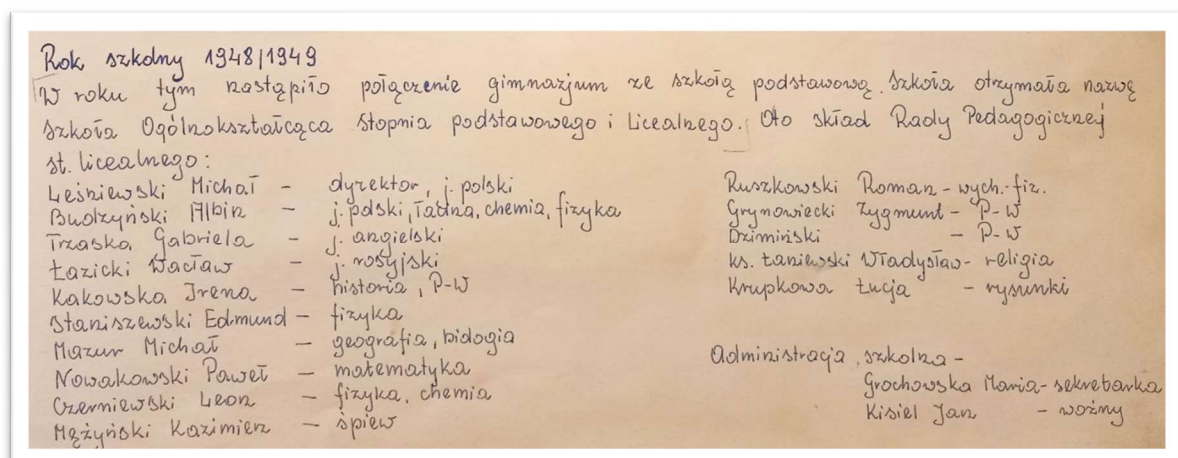
Siedzą od lewej Profesorowie: Michał Mazur, dr Wacław Rogowski, Irena Kakowska, Michał Leśniewski, ks. Władysław Łaniewski.



Ryc. 4. Karta z kroniki LO w Szczytnie z lat 1945-1970 opracowanej przez Alinę Wrońską i Romana Kasprowicza. Skład Rady Pedagogicznej w r. szk. 1946/1947 (montaż - G.O.).



Ryc. 5. Karta z kroniki LO w Szczytnie z lat 1945-1970 opracowanej przez profesorów Alinę Wrońską i Romana Kasprowicza. Skład Rady Pedagogicznej w r. szk. 1947/1948.



Ryc. 6. Karta z kroniki LO w Szczytnie z lat 1945-1970 opracowanej przez profesorów Alinę Wrońską i Romana Kasprowicza. Skład Rady Pedagogicznej w r. szk. 1948/1949.



Ryc. 7. Przed wejściem do szkoły przy ulicy Jana Kasprowicza 1 stoją pierwsi nauczyciele Państwowego Koedukacyjnego Ogólnokształcącego Gimnazjum w Szczytnie.
W dolnym rzędzie od lewej: Irena Kakowska, Gabriela Trzaska, Felicja Jurewicz.
W górnym rzędzie od lewej: Waław Rogowski, Michał Leńniewski, Michał Mazur (jesień 1946).

Źródło: Archiwum prywatne Lidii Beszty



Ryc. 8. Gwiazdkowe przedstawienie dla sierot zorganizowane przez profesorów Irenę Kakowską i Michała Mazura (XII 1946).

Drugi od lewej siedzi Michał Mazur, trzecia – Felicja Jurewicz, czwarty – Michał Leśniewski, piąta – Irena Kakowska.

Nazwisko i imię	oprawa- wanie	reli- gii	po- li- si	his- to- ria	języ- k	matem- atyka	fizy- ka	chemia	U w a g i	Ilość opus- zczonych	Ilość spła- conych
17. Mikulski Eugeniusz	b. dobry	dobry	no	no	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady - brzoła pręty	24	3
18. Gmurz Krystyna	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	20	
19. Gmurz Jan	b. dobry	dobry	no	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	16	20
20. Orzel Franciszek	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.		
21. Podkowi Maria	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.		
22. Pichalska Cecylia	b. dobry	dobry	no	no	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	40	
23. Polubinska Zofia	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	4	
24. Pawłowska Zofia	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	4	
25. Parel Miroslaw	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	4	
26. Przybylski Ryszard	b. dobry	dobry	no	no	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	8	
27. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	no	no	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	24	1
28. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	24	
29. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
30. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
31. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
32. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
33. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
34. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
35. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
36. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
37. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
38. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
39. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
40. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
41. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
42. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
43. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
44. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
45. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
46. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
47. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
48. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
49. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	
50. Piskorski Jerzy	b. dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	dobry	Stady i polskiego i matemat.	28	

Ryc. 9a. Lista kwalifikacyjna za pierwsze półrocze roku szkolnego 1946/1947 od 3 IX 1946 do 15 XII 1946. Konferencja klasyfikacyjna z 15 XII 1946. Opiekun klasy: Felicja Jurewicz. P.o. dyrektor Gimnazjum: Irena Kakowska. Członkowie Rady Pedagogicznej: Witold Węglowski, Felicja Jurewicz, dr Wacław Rogowski.

p.o. Dyrektor Gimnazjum
Irena Kakowska

Ryc. 9b. Wykadowane ujęcie z podpisem Ireny Kakowskiej, p.o. Dyrektor Gimnazjum.

ARBEIT		
WOCHE VOM		BIS
środa		
16/1	1. j. polski: Nowe czytanki Horwut er. I	Leś
2. fizyka	Kalorymetr	W. Rogowski
3. religia	Jak zginęli przyjaciele chrześc. janinów.	Leś
4. algebra	Zadania	W. Rogowski
5. historia	Wprowadzenie do historii i kultury	W. Rogowski
6		
czwartek		
17/1	1. zaw. klasa	W. Rogowski
2. fizyka	Kalorymetr	W. Rogowski
3. geometria	Zadania	W. Rogowski
4. j. polski	Zadania z tekstu	Leś
5. ang.	Wzrost i rozwój	Leś
6		
piątek		
18/1	1. historia	W. Rogowski
2.		
3. matematyka	Klasowe zadania	W. Rogowski
4. j. polski	Horwut i Leś	Leś
5. fizyka	Wzrost i rozwój	W. Rogowski
6		

UNTERSCHRIFT DES MEISTERS:

Ryc. 10. Strona dziennika lekcyjnego klasy 3 gimnazjum z zajęć od środy 16 I 1946 do piątku 18 I 1946. Uwidocznione wpisy lekcji prowadzonych przez Michała Leśniewskiego, Wacława Rogowskiego, ks. Władysława Łaniewskiego, Irenę Kakowską, Michała Mazura.



Ryc. 11. Rada Pedagogiczna LO z uczniami kl. IX w r. szk. 1948/1949.
W górnym rzędzie profesorowie: Albin Budzyński, ks. Władysław Łaniewski,
Michał Leśniewski, Irena Kakowska, Paweł Nowakowski, Michał Mazur.

Biogram napisał i całość opracował dr hab. Grzegorz Ojcewicz